

8. Сілкова Г. До питання класифікації інформаційно-аналітичної продукції / Г. В. Сілкова // Наук. пр. Нац. б-ки ім. В. І. Вернадського / Нац. б-ка ім. В. І. Вернадського [та ін.] — Київ, 2013. — Вип. 37. — С. 40—48.
9. *Стратегія* розвитку бібліотечної справи на період до 2025 року "Якісні зміни бібліотек для забезпечення сталого розвитку України": схвалено розпорядж. Кабінету Міністрів України від 23 берез. 2016 р. № 219-р // Законодавство України / Верхов. Рада України. — Київ, 2016. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/219-2016-%D1%80>. — Назва з екрана.
10. *Стратегія* розвитку Національної академії педагогічних наук України на 2016—2022 роки: схвалено заг. зборами НАПН України від 26 берез. 2016 р. // Національна академія педагогічних наук України: [офіц. портал]. — Київ, 2016. — Режим доступу: <http://naps.gov.ua/ua/press/announcements/942/>. — Назва з екрана.
11. Яценко О. М. Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського у становленні системи інформаційно-аналітичного забезпечення педагогічної науки, освіти і практики України / О. М. Яценко // Наук. пр. Держ. наук.-пед. б-ки України ім. В. О. Сухомлинського / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. — Київ, 2012. — Вип. 3: Науково-методичні та організаційні засади інформаційно-аналітичного забезпечення педагогічної науки, освіти і практики України. — С. 9—29.
12. Яценко О. М. Укладання оглядових документів: практ. посіб. / О. М. Яценко; НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. — Київ, 2011. — 84 с.

Стаття содержить аналіз особливостей здійснення інформаційно-аналітичного супроводження освітньої сфери працівниками Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. А. Сухомлинського Національної академії педагогічних наук України. Розглянуті досягнення, проблеми та пропозиції шляхи вирішення перспективних завдань бібліотечної інформаційної аналітики.

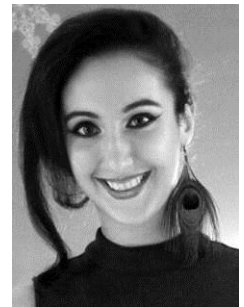
The article includes analysis of the specifics of information and analytical support for the educational sector based on the experience of the V. O. Sukhomlynsky State Scientific and Pedagogical Library of Ukraine by National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine. The article summarises achievements, problems and proposes solutions for prospective tasks of library informational analytics.

Надійшла до редакції 8 лютого 2017 року

УДК 030:81'374]:027.54(477-25)НБУВ

Анжела Шумілова,
молодий науковий співробітник
відділу науково-бібліографічної
інформації НБУВ

Кароліна Сінельник,
бакалавр Національного
педагогічного університету
ім. М. П. Драгоманова

Класифікація і типи словників у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*

Видатні діячі української науки і культури святим обов'язком вважали постійно дбати про високий рівень культури мовлення, про збереження й активізацію природних ресурсів української мови. Мова, за висловом видатного мовознавця Олександра Потебні, є божественно-людським витвором, укоріненним у вічність; вона формує особистість, дисциплінує мислення і волю, тренує пам'ять, тісно пов'язана зі світом людського духу. Культура мовлення охоплює надзвичайно широке коло проблем, однією з яких є активне оволодіння словниковим багатством [6, с. 3].

Мета **нормативного словника** — дати норму вживання слова, вилучивши не лише хибні вживання слів, пов'язані з неправильним розумінням їхніх значень, а й ті вживання, які не відповідають комунікативній ситуації. Інакше кажучи, нормативні словники рекомендують, подають стандарт уживання слова, задають літературну норму. У цьому сенсі вони є дієвим інструментом мовної політики й мовного будівництва [15].

Для вміння яскраво і точно виражати думки треба знати не лише тлумачення окремих слів мови, а й розуміти, як вони пов'язані між собою, чим одне від одного відрізняються, як відображають довколишній світ. Словник Є. Карпіловської "Кореневий гніздовий словник української мови" дає змогу відтворити українськомовну "картину світу", бо описує споріднені за коренем слова у властивих їм взаємовідносинах з іншими словами мови. У виданні подані гнізда слів, які мають спільні ознаки будови: містять спільний корінь або виражають спільне поняття. Отже, стає зрозумілим, як певна мова називає реалії або явища довкілля [12, с. 8—10].

Історичні словники подають слова окремої історичної епохи, зафіксовані в тогочасних писемних пам'ятках, з'ясовують їх значення, наводять ілюстрації.

Безпосередня робота над "Словником української мови XVI — першої половини XVII" почалася у 1982 р. і триває донині. Перший випуск був надрукований у 1994 році. За попередніми даними, обсяг словника ста-

* Закінчення. Початок див.: Вісник Книжкової палати. — 2017. — № 4. — С. 22—27.

новитиме понад 400 друкованих аркушів і міститиме понад 40 тисяч слів. На сьогодні побачили світ 16 випусків словника [22].

Слід згадати і видання, яке вже має історичне значення — "Словари, изданные в СССР : библиогр. указ. 1918—1962" [20]. Цей бібліографічний покажчик є систематизованим переліком видань словників радянської доби. У ньому подано звід всієї лексикографічної продукції, яка була видана з 1918 до 1962 рр. До покажчика увійшли словники різних типів — словники мови пам'яток писемності, діалектні, тлумачні, етимологічні, орфографічні, фразеологічні, загальні двомовні, термінологічні. Не увійшли термінологічні словники російської мови, які описані у відомому бібліографічному довіднику І. Кауфмана "Терминологические словари" [13].

Словники іншомовних слів пояснюють значення слів, запозичених з інших мов: зазначено, з якої мови прийшло слово. Якщо значень кілька — наводяться всі.

Іноді виникають труднощі в правильному написанні слів, особливо близьких за вимовою. Ці труднощі обумовлені близькістю лексичного складу і граматичного строю, спорідненістю, наприклад російської та української, мов. Відомо, що принципи орфографії цих мов різні. В основу російської орфографії покладено морфологічний принцип, та лише в окремих випадках враховується вимова і значення слова. Українська орфографія спирається на фонетичний принцип, який іноді порушується морфологічним і традиційним правописом. Орфографічні правила російської мови можуть повністю або частково збігатися чи не збігатися з відповідними правилами української мови. Через це спостерігаються випадки підміни правил однієї мови правилами іншої, що спричиняє помилки у правописі слів. Тому чимала роль відведена орфографічним словникам.

Орфографічні словники надають зразок правильного написання слова у всіх формах, перелік слів, а також словоформи в їх нормативному написанні. Залежно від частини мови слово має певний граматичний коментар, додаткові граматичні форми змінюваних слів тощо. Вони допомагають у підвищенні мовної культури, набутті практичних навичок правопису та вимови слів, а також у збагаченні лексичного запасу.

Культура усного мовлення пов'язана з умінням вільно володіти словом, відчувати його значення, граматично правильно будувати фразу, розрізняти стилі мовного спілкування. Високий культурі усного мовлення сприяють також літературна вимова звуків, з яких складаються слова, дотримання норм наголосу і властивих кожній національній мові фразових інтонацій. Словник наголосів відбиває найпоширенішу літературну вимову без зазначення можливих її варіантів. Зафіксована вимова у виданні "Словарь ударений для работников радио и телевидения" Ф. Агеенко (Москва, 1984) характерна для нормального темпу мовлення, ознаками якого виступають чітко вимовлені звуки.

Такий словник призначений для робітників радіо та телебачення: дикторів, коментаторів, репортерів тощо. У наш час радіо та телебачення — головні пропагандисти культури усної мови, суттєву складову якої утворюють наголос і вимова. Цей різновид словників-довідників покликаний забезпечити закріплення літературної норми мови, а також — усунення різнобою, що відволікає слухача від змісту передачі. Словник наголосу містить необхідні вказівки та рекомендації відносно наголосу, вимови, частково і словозміни.

Літературна мова вимагає підпорядкування прийнятим нормам. Але у межах літературної мови співіснують варіанти вимови і наголосу, кожен із яких має власне призначення та сферу застосування, зокрема належить певному стилю. Формуються стилі залежно від низки чинників: змісту мови, її жанру, ситуації спілкування, характеру аудиторії, до якої звертається мовець. Зазвичай виокремлюють три стилі літературної вимови та наголосу: високий, нейтральний, розмовний. За межами літературної вимови перебуває стиль просторіччя [1, с. 9].

Словник наголосів, зокрема "Українська літературна вимова і наголос" (Київ, 1973), містить складні випадки наголошення в українській мові.

Акцентологічні словники — це словники, в яких подано нормативне наголошування слів.

Орфоепічні словники є довідниками з правильної літературної вимови і нормативного наголосу. У словниках цього типу слова або їх частини, вимова яких не збігається з написанням, подано у транскрипції.

Термінологічні словники мають чітко окреслене функціональне призначення — відображати поняттєво-термінологічний апарат різних галузей науки й техніки та забезпечувати наукову, навчальну, виробничу діяльність.

Цей різновид словників потрібний для того, щоб сприяти встановленню єдиної спеціальної термінології українською мовою. Особливістю термінологічних словників є також їхнє навчальне призначення. Вони є цінним додатком до навчальної літератури, надають допомогу тим, хто починає оволодівати певною спеціальністю, а також допомагають систематизувати набуті знання досвідченим фахівцям [14, с. 5].

Проте жодна наукова, довідкова чи навчальна праця не може уніфікувати вживання певного значення терміна. Тому існує *стандартизація термінології*: ДСТУ 5034:2008 "Науково-інформаційна діяльність. Терміни та визначення понять" (чинний від 2009-01-01). Цей стандарт установлює українські терміни та визначення понять, які використовують у різних сферах науки, техніки, освіти в процесі збирання, опрацювання, пошуку, зберігання та поширення науково-технічної інформації. Терміни рекомендовано вживати в усіх видах нормативної документації, науково-технічній, довідковій і навчально-методичній літературі, що стосується сфери науково-інформаційної діяльності. Стандартизація відіграє важливу роль у закріпленні певного значення за окремими

термінами, незважаючи на труднощі у перенавчанні спеціалістів з різних галузей науки, техніки, мистецтва тощо. Але наукові розробки і стандартизація термінів не можуть раптово змінити традиційне застосування певних термінів, особливо в тих сферах діяльності, що професійно не пов'язані зі стандартизованою галуззю [14, с. 10, 12].

Перекладні словники — найпоширеніший тип сучасних термінологічних словників. Окремі з перекладних словників, зокрема видання А. Дроботі "Испанско-русский математический словарь" (Мелитополь, 2015), мають тематичний характер, часто стосуються ділової сфери і можуть стати корисними для поліпшення культури ділового мовлення.

Останнім часом в Україні активізувалося видання різноманітних перекладних словників з англійської, французької, німецької, болгарської, польської, чеської, іспанської, італійської, турецької, китайської та інших мов. Зумовлено це об'єктивними потребами професійного спілкування.

Фразеологічні словники містять фразеологічні одиниці мови, пояснюють їхнє значення, особливості вживання, походження, можливі варіанти у живому мовленні. Видання бувають *одномовні* тлумачного характеру (тлумачать значення стійкого вислову) і *перекладні* (подають фразеологічні одиниці певної мови і фраземи-відповідники з іншої).

Етимологічний словник подає інформацію про походження слова, його первісне значення, найдавнішу форму: вказує, чи слово споконвіку належало мові-основі, чи воно запозичене, як відбувалося запозичення, містить наукові припущення щодо того, як слово утворилося і яку ознаку покладено в основу назви.

Активна поява великої кількості нових аббревіатур, їхнє поширення у пресі ускладнювали сприйняття тексту, правильне розуміння. Тому було укладено **словник скорочень**. Ці словники подають складно-скорочені слова та аббревіатури, розшифровують їх, вказують на граматичні ознаки роду та числа, подають відмінкові закінчення при змінних формах.

Грамматичні словники містять інформацію про морфологічні та синтаксичні властивості слова.

Морфемні словники — словники, в яких розглядається будова слова.

Частотні словники — словники, в яких кожне слово характеризується певним числом, що вказує на кількість вживань цього слова в обстеженому масиві текстів, тобто на його абсолютну частоту в цих текстах. У багатьох словниках частота кожного слова в обстежених текстах оцінюється статистично: обраховується відносна похибка, коефіцієнт стабільності чи інші статистичні показники.

Інверсійний або зворотний словник — словник, в якому слова розташовуються з урахуванням алфавіту не від початку слова до кінця (як у більшості словників), а від кінця до початку. Для зручності пошуку вирівнювання списку слів у такому словнику йде не за лівим, а за правим краєм (для мов з читанням зліва направо). У зворотних словниках слова розміщено за алфавітом їх кінцевих літер (іноді це потрібно для окремих лінгвістичних досліджень).

Словники мови письменників фіксують лексичний склад творів певного письменника. Розвиток лінгвістики і літературознавства поставив перед філологічною наукою завдання укладання словників мови письменників. Успіх цього виду словників залежить від якості видання творів, за якими він укладається. Першими ґрунтовними працями були словники мови О. Пушкіна та Т. Шевченка. Мета словників мови письменників — донести до читачів особливості мови, якою користувалися видатні діячі, представити її лексичні, фонетико-орфоепічні та граматичні риси.

Словник рим, на перший погляд, може видатися непотрібним для митця, оскільки начебто полегшує важку роботу натхнення, механізує її, веде до примітивізації поетичних творів. Але саме під час своєї праці поет може скористатися цим словником, щоб надати змістові й формі твору більшої гармонії та досконалості, аби зберегти неповторність власного творіння. Це видання полегшує творчу працю поетів, обдарованих початківців і поетів-перекладачів.

Є також біографічні словники, словники власних імен, прізвищ, словники мовленнєвих помилок та труднощів, словники помилкового слововживання у сучасних медіа. Словник може охоплювати не всю лексику мови, а певні групи слів: такими є словники синонімів, антонімів, омонімів або паронімів.

Передача думки завжди пов'язується з добором слів. Підбір слів зумовлюється змістом, ідейним спрямуванням твору, майстерністю того, хто користується мовою, знанням мовних багатств. Синоніми, антоніми, омоніми, пароніми відіграють важливу роль у підборі лексичного матеріалу. Вони можуть виражати семантичні відтінки, давати оцінку характеризованому об'єктові, уточнювати висловлювану думку, сприяти стилістичній виразності, наголосувати на певному факті та пояснювати незрозуміле слово [18, с. 4].

Висновки. У контексті викладеного можна зробити висновок, що словник — це довідкове видання, яке містить упорядкований перелік мовних одиниць (слів, словосполучень, термінів, фразеологізмів тощо) з відомостями про їх значення, вживання, будову, походження тощо або з перекладом іншою мовою [9, с. 14—15]. На складання словників впливають зовнішні чинники — використання наукового знання на практиці, посилення процесів диференціації науки та інтеграції галузей наук, їх взаємодія та взаємопроникнення, інтернаціональний характер науки.

Словники містять загальнонавчальну, термінологічну, професійну лексику. Довідкове видання відповідно до завдань та призначення охоплює такі категорії слів:

- спеціальна термінологія та вузькопрофесійні слова, які потрібні тільки для певного кола спеціалістів;
- неологізми, які виникли внаслідок розвитку суспільства та науки;
- діалектизми, які не використовують широко у літературній мові;

— ненормована лексика;
 — застарілі слова, які вийшли з ужитку та практично не потрібні для розуміння історичної дійсності або текстів класичної літератури;

— похідні граматичні розряди слів, які законо- мірно утворюються в українській мові.

Користуючись словником, людина підвищує фахову культуру мовлення, зокрема оволодіває правилами правопису, вимови, наголошення, точно і доречно добирає слова, враховує граматично й стилістично правильну їх сполучуваність.

Отже, вивчення словників і практичного досвіду їх створення та використання свідчить, що словники стають все ефективнішим засобом наукової комунікації, сприяють реалізації як індивідуального творчого потенціалу, так і наукової колективної співпраці, впливають на сучасного науковця, надають можливість ознайомлюватися з результатами наукових досліджень із різних країн світу.

Наведені види словників не вичерпують усього багатства української лексикографії, а є лише основними сучасними зразками опрацювання слова.

Список використаних літератури та джерел

1. Агеєнко Ф. Л. Словарь ударений для работников радио и телевидения : 75000 слов. единиц / Ф. Л. Агеєнко, И. В. Зарва. — Москва : Рус. яз., 1984. — 808 с.
2. Бурячок А. А. Словник українських рим / А. А. Бурячок, І. І. Гурин ; відп. ред. Є. П. Кирилюк ; НАН України, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні. — Київ : Наук. думка, 1979. — 338 с.
3. Габорак М. Назви поселень Івано-Франківщини (Бойківщина, Гуцульщина та Опілля) : іст.-етимолог. слов. / Мирослав Габорак ; наук. ред. В. Грещук ; Ін-т українознавства, Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника. — Івано-Франківськ : ОППО ; Снятин : ПрутПринт, 2007. — 200 с.
4. Герчанівська П. Е. Культурологія : термінол. слов. / П. Е. Герчанівська ; відп. ред. С. М. Суходольська. — Київ : Нац. акад. кер. кадрів культури і мистецтв, 2015. — 439 с. — Бібліогр.: с. 436—438.
5. Головащук С. І. Орфографічний словник складних слів української мови: понад 23000 слів / С. І. Головащук ; ред. Н. М. Максименко. — Київ : Наук. думка, 2008. — 288 с. — (Словники України).
6. Гринчишин Д. Словник паронімів української мови / Д. Г. Гринчишин, О. А. Сербенська ; відп. за вип. О. Ю. Камішанська ; ред.: І. Ю. Забродська, Н. А. Чаплюк, І. П. Лисюк. — Київ : Освіта, 2008. — 320 с.
7. Дехтярьова Н. Новий тип словника української мови : рецензія // Вісник Книжкової палати. — 2003. — № 5. — С. 8—10.
8. Дроботя А. И. Испанско-русский математический словарь : содержит порядка 45500 терминов / А. И. Дроботя. — Мелитополь : Изд. дом Мелитоп. гор. тип., 2015. — 584 с.
9. ДСТУ 3017:2015. Видання. Основні види. Терміни та визначення. — Чинний від 2016-07-01. — Київ : УкрДНЦ, 2016. — 38 с.
10. Жайворонок В. В. Велика чи мала літера? Словник-довідник : близько 10000 номінацій / В. В. Жайворонок ; НАН України, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні. — Київ : Наук. думка, 2004. — 203 с. — (Словники України).
11. *Інверсійний* словник української мови / за ред. С. П. Бевзенко. — Київ : Наук. думка, 1985. — 811 с.
12. *Карпіловська* Є. А. Кореневий гніздовий словник української мови / Є. А. Карпіловська. — Київ : Укр. енциклопедія ім. М. Бажана, 2002. — 912 с.
13. *Кауфман* И. М. Терминологические словари : библиография / И. М. Кауфман. — Москва : Сов. Россия, 1961. — 420 с.
14. *Короткий* термінологічний словник із бібліографознавства та соціальної інформатики / Г. М. Швецова-Водка (керівник), Г. В. Сілкова, Л. О. Черепуха [та ін.] ; наук. ред. і авт. вступ. ст. Г. М. Швецова-Водка. — Київ : Кн. палата України, 1999. — 116 с.
15. *Оптимізація* епістемічної функції мови / Нац. ун-т Львів. політехніка. — Режим доступу: <http://www.studfiles.ru/preview/5213282>. — Назва з екрана.
16. *Орфоепічний* словник української мови : в 2 т. / уклад.: М. М. Пешак, В. М. Русанівський, Н. М. Сологуб [та ін.] ; за ред.: М. М. Пешак, В. М. Русанівського ; НАН України, Ін-т укр. мови, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні. — Київ : Довіра, 2001—2003. — (Словники України).
Т. 1 : А—Н. — 2001. — 955 с.
Т. 2 : О—Я. — 2003. — 918 с.
17. *Полюга* Л. М. Повний словник антонімів української мови / Л. М. Полюга. — 4-те вид. — Київ : Довіра, 2008. — 510 с. — (Словники України). — Бібліогр.: с. 507—509. — Книга-"переверт". В спіл. опр. з кн.: Калашник В. С., Колоїз Ж. В. "Словник фразеологічних антонімів української мови".
18. *Полюга* Л. М. Словник синонімів української мови / Л. М. Полюга ; ред.: Г. Г. Германенко, Л. О. Ващенко, О. В. Романенко. — 3-є вид. — Київ : Довіра, 2007. — 477 с. — (Словники України).
19. *Роль* словників у підвищенні мовної культури [Електронний ресурс] // StudAll.org. Вам в допомогу! — Режим доступу: <http://www.studall.org/all—79720.html>. — Назва з екрана.
20. *Словари*, изданные в СССР : библиогр. указ. 1918—1962 / АН СССР, Ін-т російського язика ; сост.: М. Г. Іжевская, А. В. Супрун, Ю. Н. Бархов [и др.] ; ред.: В. В. Веселитский, Н. П. Дебед. — Москва : Наука, 1966. — 232 с.
21. *Словник* української мови / керівник В. В. Німчук [та ін.] ; Ін-т укр. мови НАН України, Всеукр. т-во "Просвіта" ім. Т. Шевченка. — Київ : Просвіта, 2012. — 1320 с.
22. *Словник* української мови XVI — першої половини XVII ст. : у 28 вип. [Електронний ресурс] / відп. ред. Д. Гринчишин ; ред.: І. Ощипко, О. Сербенська ; НАН України, Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича. — Львів. — Режим доступу: <http://kosyva.livejournal.com/3585.html>, <http://www.inst-ukr.lviv.ua/uk/publications/materials/slovnyk/>. — Назва з екрана.
23. *Словник* української мови XVI — першої половини XVII ст. : у 28 вип. / ред. кол.: Д. Гринчишин (відп. ред.), У. Єдлінська, Я. Закревська [та ін.] ; НАН України, Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича. — Львів, 1994—.
24. *Словник-довідник* літературознавчих термінів / упоряд.: О. В. Бобир, В. Й. Буденний, О. Б. Мамчич, Н. П. Нікітіна ; за ред. О. В. Бобири. — Чернігів : Десна Поліграф, 2016. — 132 с.
25. *Сучасний* арабсько-український словник: всеохоплюючий розгорнутий алфавітний словник, близько 120000 слів і виразів : у 2 т. Т. 1 / упоряд.: А. Субх, Ю. Кочержинський, І. Ковальов, А. Честнійша ; М-во освіти і науки України, Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка ; за заг. ред. М. А. Субха, О. Г. Хоміцької. — Київ : Ун-т "Україна", 2015. — 786 с. — Бібліогр.: с. 11—12.

26. *Українська літературна вимова і наголос* : словник-довідник / уклад.: І. Р. Вихованець, С. Я. Єрмоленко, Н. М. Сологуб [та ін.] ; НАН України, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні. — Київ : Наук. думка, 1973. — 724 с.
27. *Частотний словник сучасної української художньої прози* : в 2 т. / вступ. ст. В. С. Перебийніс ; ред. В. С. Перебийніс (голова) ; АН УРСР, Ін-т мовознавства ім. О. П. Потебні. — Київ : Наук. думка, 1981.
Т. 1 : А—О. — 864 с.
Т. 2 : П—Я. — 856 с.
28. *Шумілова А.* Словники у фонді відділу довідково-бібліографічного обслуговування: нові надходження [Електронний ресурс] / А. Шумілова ; Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Відділ довідково-бібліогр. обслуговування. — Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/node/2782>. — Назва з екрана.
29. *Яцій В. О.* Ойконімія Івано-Франківської області : іст.-етимолог. слов. / В. О. Яцій ; НАН України, Ін-т укр. мови ; відп. ред. В. П. Шульгач, ред. О. Л. Гречанюк. — Київ : Наук. думка, 2015. — 390 с. — Бібліогр.: с. 353—388.

В статье рассмотрены принципы классификации и типы словарей, определено влияние типологических особенностей на процесс формирования этих изданий. Проанализирована роль словарей как важного средства в распространении научной информации на исторических этапах развития человеческого сообщества, науки и организации научного общения.

The article considers the principles of classification and types of dictionaries. Is defined the influence of typological peculiarities of the formation process of these publications. Current study analyzes the role of dictionaries as an important tool of spreading of scientific information on the historical stages of development of the human society, science and organization of scientific communication.

Надійшла до редакції 27 лютого 2017 року

УДК 023.5.088.2:331.458](083.15)

Володимир Зуб,
кандидат історичних наук,
в. о. завідувача відділу НБУВ

Документне забезпечення охорони праці в умовах запровадження інноваційних бібліотечно-інформаційних технологій: потреба удосконалення

У статті обґрунтовано потребу перманентного удосконалення документного ресурсу з питань охорони праці у вітчизняних бібліотеках, наголошено на поповненні, оновленні, осучасненні його елементів: законів, підзаконних актів, масиву локальної документації. Розглянуто конкретні приклади таких новацій.

Ключові слова: бібліотечна діяльність, документи з питань охорони праці, закони, підзаконні акти, локальна документація, удосконалення нормативно-правових засад охорони праці у бібліотеках.

Нинішні реалії свідчать, що чинна документна база з охорони праці у бібліотеках потребує подальшого удосконалення. Ця система повинна мати чітко визначений профіль, бути "живим", мобільним організмом, здатним перманентно розвиватися, оновлюватися, оперативного реагувати на зміни, новації в інформаційній сфері, до якої належить і діяльність бібліотек.

Останнім часом вітчизняні науковці активно розробляють різноманітні стратегії та моделі розвитку бібліотечно-інформаційної галузі (М. Сенченко [17], І. Давидова [4], В. Вергунов [2], О. Воскобойнікова-Гузєва [3] та ін.). Фахівці багато уваги приділяють методології цього процесу, виокремлюють визначальні складники розвитку бібліотечно-інформаційних установ у найближчому майбутньому, намагаються зосередитися на головних завданнях, що постають сьогодні перед бібліотекою, а саме: формування національного бібліотечно-ресурсу, розвиток єдиного інформаційного простору, створення різноманітних видів цифрового контенту, продукування якісно нових послуг, забезпечення

збереженості та доступності бібліотечних фондів тощо. Водночас чинники, які забезпечуватимуть діяльність бібліотекаря, у цих інноваційних проєктах визначено лаконічно й декларативно. Розв'язання проблеми обмежено загальними судженнями щодо потреби підвищити рівень освіти та заробітної плати персоналу бібліотек, формувати кадровий резерв¹.

¹ Наприклад, у проєкті "Концепція розвитку бібліотечної справи України", розробленому Секцією директорів ОУНБ Української бібліотечної асоціації, у підрозділі "Зміцнення матеріально-технічної бази бібліотек" йдеться про потребу забезпечення книгозбірень площами, сучасним обладнанням, однак винятково у контексті кращого зберігання і використання фондів, для виконання державних і соціокультурних завдань, а не для облаштування, згідно з науково обґрунтованими нормативами, робочих місць бібліотекарів.

Серед напрямів розвитку бібліотечної справи (р. III) у Концепції цілком слушно виокремлено пункт "Розробити нові галузеві документи". Однак увагу зосереджено на майбутніх програмах поновлення та збереження бібліотечних фондів, автоматизації бібліотек, доступності бібліотечних послуг, штатних нормативах і жодного слова — про документне забезпечення комфортних, безпечних умов праці для персоналу і читачів бібліотек.